

*Otistikler Derneği olarak kurulduğumuz yıldan bu yana toplumsal hayatın farklı alanlarında 'birlikte yaşam'a dair **yeni model önerileri** sunmayı misyon edindik.*

Deneyimden ve gerçek ihtiyaçlardan yola çıkmanın yanı sıra bilimsel ve etik çalışma prensiplerine dayanan birçok pilot çalışmaya,

"İLK"e imza attık. "İLK"i yazdık, anlattık..

Ancak otizme dair toplumdaki her birey ve kurumun sorumluluğunu İçeren çözümler arar ve üretirken "TEK-el" olma hayali hiç kurmadık.

Bu sempozyumda da sivil toplum kuruluşu, yerel yönetim ve üniversite ortaklığı ile yürüttüğümüz projemiz başta olmak üzere başka işbirliklerini de aktaracağız.

Gelin, tek başımıza değil, BİRLİKTE düşünelim...

Otistikler Derneği

İÇERİK

1. Açılış Konuşması

2. Panel | Otizm ve Benzeri Gelişimsel Problemlerde Erken Müdahale

2.1. Modelin Tanıtılması

2.2. Tarama Araştırması

2.3. Aile Destek Çalışmaları

3. Otizm ve Benzeri Gelişimsel Problemlerde Alternatif Gelişim Modeli

3.1. Alternatif Model

3.2. Geçiş Kavramının ve Sürecinin Program Uygulamasındaki Yeri

3.3. Nihai Hedef: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı

4. Atölye Çalışmalarının Özetleri

4.1. Atölye Çalışması I | Farklı Gelişen Bireylerle Çalışmada Sanatın Kullanımı

4.2. Atölye Çalışması II | Gönüllülük ve Toplumsal Bilinç

4.3. Atölye Çalışması III | Kaynaştırma Düzenlemeleri için Sosyodrama

4.4. Atölye Çalışması IV | İçerdeki Sesler (Ailelerle Çalışma)

4.5. Atölye Çalışması V | Evrendeki Oluş ve Yok Oluş Öyküsü (Öğrenciler için Seramik Atölyesi)

5. Özgeçmişler

Duyarlı bir toplum için bilinçlenmeye çağrı!

Açılış konuşması

Uzm. Psk. Burak İsmanur
Otistikler Derneği YK Başkanı

Bu yıl dokuzuncusunu gerçekleştirdiğimiz sempozyumumuzu, burada, Zeytinburnu Belediyesi ev sahipliğinde gerçekleştirmekten mutluyuz. Destekleri ve gerçekleştirdikleri işbirliği için Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi'nin (AKDEM) değerli personeline teşekkür ediyoruz.

Otistikler Derneği'nin 23. yılında Türkiye'de otizmin durumu

Otizmin giderek arttığı ve yaygınlaştığı söyleniyor. Dünya'da da, Türkiye'de de... Rakamlar böyle söylüyor. Evet, gelişimsel bozukluklar tanımı içine girebilecek tabloları 10 yıl öncesine göre çok daha sık görmekteyiz. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde yapılan değerlendirme ve yönlendirme rakamlarında büyük bir artış söz konusu. Hastanelerin psikiyatri ve nöroloji kliniklerinde "gelişimsel bozukluk" tanılması arttı. Eczanelerde gelişimsel bozukluğu olan çocuk ve gençlerin kullandığı ilaçlar daha fazla görünür oldu ve satış rakamları da muhtemelen arttı. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri farklı gelişimsel bozuklukları olan çok sayıda çocuk ve gençle dolup taşıyor. Okullarımızda kaynaştırma öğrencilerinin sayısı her geçen gün artmakta. 10 yıl öncesine kadar belli başlı okullarda olan özel eğitim sınıfları neredeyse tüm okullarda bulunuyor artık. Otizm ve benzeri durumlar için çalışan sivil inisiyatiflerin sayısında da ciddi bir artış var.

Otizmin yanı sıra hiperaktivite ve dikkat eksikliği, öğrenme bozuklukları, çocuklarda depresyon ve kaygı bozuklukları, asperger sendromu, davranış bozuklukları vb. birçok psikiyatrik durum giderek daha fazla kişinin duyduğu terimler...

Peki, gözlemlerimiz ne söylüyor?

Rakamlardaki artış bizi yanıltmasın. Daha doğrusu sadece rakamların artışına odaklanmayalım. Sözü geçen durumlara ilişkin sorunlar ve yapılması gerekenler geçmişte de pek farklı değildi. Sadece otizmi değil gelişimsel bozuklukları kapsayıcı bir ifade olarak *farklı gelişen* birey diye kodladığımız insanların ve yakınlarının (ailelerinin) yaşadıkları problemler ve ihtiyaçları bugün değişmedi. Yalnızca rakamlardaki artışa bakarak bir farkındalık oluşturmanın veya bir panik havasına girmenin ilerletici olmayacağını düşünüyoruz.

O halde neye odaklanmalıyız?

Başta eğitim ve sağlık hizmetlerinin nicelik ve niteliğine... Nisan ayı Birleşmiş Milletler Dünya Otizm Farkındalık Ayı olarak belirlenmiş. Özel bir gün olarak 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü kamuoyunda giderek daha fazla ses getiren bir gün olmaya başladı. Tanık olmuştunuzdur; böyle günlerde bazı ünlüler konuya ilişkin mesajlar veriyor. Mavi

ışıklar yanıp sönüyor, yetkililer açıklamalar yapıyor. Okullar ziyaret ediliyor. Ve daha bir sürü şey... Herkes otizmin yanında ve farkında!

Neyin farkındayız? Bir bakalım...

Farklı gelişen bireyler ve yakınları eğitim ve sağlık hizmetlerine ne ölçüde erişebiliyor? Bu hizmetler anayasamızda da belirtildiği gibi tüm yurttaşlar için ücretsiz olarak verilmek durumundadır. Türkiye’de sözü geçen kesimler ücretsiz ve nitelikli sağlık hizmetlerine, eğitime erişebiliyorlar mı? Bunun farkında mıyız mesela?

Otizm alanında özel eğitim yeterli görülüyor çoğu kez. Toplumda otizmle ilgili başlıklara ve kampanyalara ilgi gösterenlerin büyük bir bölümünün özel eğitim, rehabilitasyon ve medikal tedavi ayrımının farkında olmadığını görüyoruz. Genel kanı otizmde özel eğitimin neredeyse tek geçerli yöntem olduğu yönündedir. Mesela; bu algının değişmesi gerektiğinin farkında mıyız? Gelişimsel bozukluklar, sadece medikal tedavi yani ilaç ve özel eğitim amaçlı çalışmaların alanına bırakılmaz. Bırakılmamalıdır! Nedeni çok açık... Gerektiğinde ilaç tedavisi ve nitelikli özel eğitimsel uygulamalar çok önemli ve değerlidir. Ancak otizm biyolojik müdahaleler ve zihinsel gelişim alanına ilişkin çalışmalarla ele alındığında sorunlar biraz ertelenmiş olabiliyor. Gözlem, çalışma ve deneyimlerimizden biliyoruz ki sosyoduygusal gelişim alanında yapılacak müdahaleler kritik önceliğe sahip ve otizmin tedavisinde belirleyici. Farklı gelişen bireylerin bağımsız yaşam sürmeleri, ailelerinin yaşam kalitesinin artması ve bu insanlara hak ettikleri yaşamın sunulduğu zeminler yaratma yükümlülüğümüz yok mu?

Türkiye’de otizm alanında dernekler ve sivil toplumun durumu

Türkiye’de birçoğu yerel düzeyde olmak üzere onlarca sivil toplum örgütü otizm alanında faaliyet gösteriyor. Otistikler Derneği bu derneklerin ilklerinden... Bugün söz konusu kuruluşların bir bölümü Otizm Dernekleri Federasyonu adı altında daha geniş bir işbirliğinin de parçası. Otistikler Derneği bu oluşumun kurucu üyelerinden biri...

Dernekler çok çalışıyor. Özellikle her yıl Nisan ayında, kamuoyunun otizme olan ilgisinin yoğunlaştığı bu dönemde seslerini daha çok duyurabiliyorlar. Bu özel gün ve ay sayesinde toplumda otizmle doğrudan bağı olmayan ancak duyarlılığa sahip kesimlerine sözlerini ulaştırma imkânı doğmuş oluyor. Bugün burada sempozyumumuza katılan sizlere sesimizin ulaşması gibi... Toplumun otizmle organik bir bağı olmayan kesimlerine sesimizi duyurmak neden önemli? Yılda bir gün otizmi hatırlamanın veya “farkında olma”nın nesi önemli?

Otizm, bir gelişimsel gerilik/bozukluk olarak neticede engellilik kavramının içinde ele alınır. Toplumumuzda yaygın kavrayış engelli/hasta bireyin “yardım edilmesi gereken biri” olduğu yönündedir. Bu, son derece iyi niyetli bir bakıştan kaynaklanmaktadır. Ancak “iyi niyet” dediğimiz nereye çekersek oraya gidebilecek muğlak bir kavram. Dolayısıyla “iyi niyet” e dayanan bakış ve kavrayış çoğu zaman asıl sorunları çöz(e)mez. Bu tip anlayışların yaygın olduğu toplumlarda ise gelişimsel zorlukları olan insanlar yalnız ve çaresiz kalmaya devam ederler. Halbuki engelli/hasta birey ve yakınları için asıl yapılması gereken çok temel olarak “onlara yardım etmek” değil yardıma ihtiyaç duymayacakları bir yaşamı sağlayabilmektir. Bu, umudun yeşertilmesi anlamına gelir. Bize göre umudu toplumun otizmle doğrudan bir bağı bulunmayanlar da yeşertebilmelidir.

Bir çağrı da ailelere... Farklı gelişen çocuğu olan aileler Türkiye'deki tüm zorluklara ve olumsuzluklara rağmen kendi meselelerine sahip çıkmalıdır. Bu anlayışı önemsiyoruz. Çünkü insan, içinde bulunduğu şartları değiştirebilen bir varlık olmasıyla diğer türlerden ayrılır. Otistikler Derneği üyeleri, gönüllüleri ve dostları derneği asla bir "yardım" kuruluşu olarak görmezler. Toplumumuzda kanayan bir yara olan otizm meselesine sahip çıkan, bu yönde akılcı, bilimsel yöntemlerle çözüm arayan ve sunmaya çalışan insanlardır üyelerimiz, gönüllülerimiz. Çalışkan, cesur, dürüst, dayanışmacı insanlardır. Sorunlar ne kadar ağır olursa olsun birlikte çaba gösterildiğinde mutlaka bir yol bulunabileceğini bilen kişilerdir. Derneğimizde farklı mesleklerden birçok kişi faaliyetlerimize destek olmaktadır. Genç gönüllülerimiz gece gündüz çabalamaktadır. Üye ailelerimiz zor koşullarına rağmen uzmanlarımızla işbirliği ve dayanışma içinde yol almaktadır. Otistikler Derneği işte böyle kişilerden oluşur.

Otistikler Derneği neler yapıyor?

Bu soruya yanıtımız çok yönlü...

Türkiye'de genel olarak psikiyatrik ve zihinsel hastalıklara ilişkin hizmetler, özelde gelişimsel bozukluklar için yapılanlar oldukça yetersiz durumda. Bu yetersizliklere çare olabilecek modeller tasarlıyor Otistikler Derneği. Bünyesinde yer alan akademisyen ve uzmanların girişimleriyle dernek, yirmi yılı aşkın bir süredir özel bir model üzerinde çalışıyor. Alternatif Gelişim Programları adıyla hayata geçirilen bu çalışmalarda farklı gelişen bireyler ve aileleri çok yönlü hizmetler alıyorlar. Psikososyal çalışmalar gündüzlü ve yatılı olarak gerçekleşiyor. 7 gün 24 saat faaliyette olan bu kapsamlı çalışmada; ebeveyn-aile destek programı, mesleki eğitim ve istihdam programı, kamp programları gibi çalışmalar yer alıyor. Sanatsal unsurların kullanıldığı psikoterapi ve eğitim çalışmaları, fiziksel gelişim, gezi programları, öz bakım becerilerinin geliştirilmesi, sosyal ve kültürel faaliyetler, geziler, kent yaşamı ve ulaşım, alış-veriş, temizlik yemek yapma gibi günlük yaşama gereklilikleri, bu becerilerin kazandırılması da çalışmalarda önemli bir yer tutuyor. Alternatif Gelişim Programları'nın temel hedefleri farklı gelişen bireyin toplum içinde hak ettiği yeri bulabilmesi, kaliteli ve huzurlu bir yaşam sürebilmesi, olabildiğince bağımsız bir özne olarak toplumda yerini alabilmesidir.

Dernek, gelişimsel modeller üretmenin yanısıra kamuoyu faaliyetlerini de sürdürüyor. Toplumda otizmin doğru tanınması için çalışıyor. Damgalanma ve ayrımcılığın önlenmesi alanında çalışıyor. Yayınlar çıkarıyor. Gençlere eğitimler veriyor. Geleceğin toplumunda duyarlı ve bilinçli bireyler olarak yer almaları için bugünden tohumlar ekiyor.

Bu sempozyum gibi toplumun çeşitli kesimlerine yönelik paneller, konferanslar, eğitimler gerçekleştiriyor. Otizme romantik değil, akılcı ve bilimsel çerçeveden bakışı öneriyor ve bu anlayışın yaygınlaşması için çaba harcıyor.

Otistikler Derneği ne söylüyor?

Derneğin amaçlarına bir göz atalım:

Otistikler Derneği, öncelikle bir kaynaşma ve yaşantı derneğidir. Dayandığı temel ilke otistiklerin koşulsuz kabulüdür.

Otistikler Derneği'nin amaçları arasında;

1. Otistiklerin özellikle yetişkin yaşlara geldiklerinde normal/sağlıklı toplum içinde fakat "kendileri olarak" insanca yaşayabilmeleri için "ortam" ve "ilişkiler" yaratmak,
2. Otizmi tanımak ve tanıtmak üzere çeşitli çalışmalar yapmak ve yapılmasını sağlamak,
3. Otistiklerin ve tüm farklı gelişenlerin ailelerinin yaşam yükünü hafifletmek üzere çalışmalar yapmak,
4. Farklı gelişen bireylerin anayasal haklarını sağlayabilmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmak

<https://otistiklerdernegi.org.tr/kurumsal>

Günümüzde otizm ve benzeri gelişimsel farklılıklar bir rant alanına dönüşmüş durumda. Tıbbi ve pedagojik açıdan otizm alanında bilinmezler hala çok fazla. Bu durumdan kendine vazife çıkarana gün geçmiyor ki yeni bir tedavi ve eğitim yöntemi uydurmasınlar. Sindirim sistemi üzerinden kurgulanan diyetler, oksijen tedavileri, biyoenerji yöntemleri, homeopatiler vb. Birçok yöntem pazarlanıyor uygun nitelikli ve kapsamlı eğitim-tedavi hizmetlerine erişemeyen binlerce aileye. Ülkemizde tarihsel olarak yaygın olan hocaya okutma ve büyü bozduurmalar da hemen her ailenin mutlaka denediği yöntemler arasında. Çok açık bir şekilde altını çizerek vurgulamak durumundayız ki tüm bunlar bilimdir!

Otistikler Derneği kurulduğu günden bu yana bilimden yana tavır almıştır. Bilimsel gelişmeleri yakından takip eder. Ama hepsinden önemlisi yöntem ve teknikler ne olursa olsun dayandığı ilke ve faaliyetlerinin altında yatan temel felsefe değişmezdir: İnsan insan olduğu için değerlidir. Ve özelliklerinden bağımsız olarak tüm insanlar eşittir! Bu ilkeye göre varolan fırsat ve zenginliklerden eşit faydalanmaları gerekir. Otizm alanında ve maalesef yaşamın başka alanlarında da tanık olduğumuz eşitsizlikler çarpıcı boyutlardadır. Otistikler Derneği otizmin bir rant alanı olarak kullanılmasına karşıdır ve bu doğrultuda söylemini arttırmaktadır.

Siz de katılın!

Bugün burada çeşitli uzmanlardan bahsettiğimiz bu anlayışa ilişkin çalışmalar ve sonuçlarına dair birçok şey duyacaksınız. Duyduklarınızın sizlerdeki yansımalarını görmek, tartışmak ve eğer arzu ederseniz yolculuğumuza birlikte devam etmek isteriz. Unutmayalım, herkesin mutlaka yapabileceği şeyler var!

Otistikler Derneği Yönetim Kurulu adına sizlere güzel bir gün geçirmenizi diliyorum.

Tekrar hoş geldiniz!

Otizm ve Benzeri Gelişimsel Problemlerde Erken Müdahale

Panel

Dr. Öğr. Üyesi Kln. Psk. Zeynep Maçkalı **Modelin Tanıtılması**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Öğretim Gör. Uzm. Kln. Psk. Çimen Güldöker **Tarama Araştırması**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Dr. Öğr. Üyesi Kln. Psk. Nevin Eracar **Aile Destek Çalışmaları**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Moderatör: Öğretim Gör. Uzm. Kln. Psk. Burak İsmanur

Modelin Tanıtılması: **Otizimde Erken Müdahaleye Dair Bir Olgu Sunumu**

Dr. Zeynep Maçkalı

Klinik Psikolog, Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Öğretim Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Otizimde erken müdahaleye dair bir olguyu sunarak yapacağım konuşmamda size Dr. Nevin Eracar'ın geliştirdiği gelişimsel modeli tanıtacağım. Konuşmamda size Mehmet'in hikâyesini anlatacağım. Bunun için onunla sürecimizi temsil eden iki resimle başlamayı tercih ettim. İlk resim Mehmet ile psikoterapiye başlamamızın üzerinden 4 ay geçtikten sonra ortaya çıktı. Karalamanın içindeki renkler dikkat çekiciydi. Bu resim, Mehmet'in çizdiği ilk resim. Mehmet bu resmiyle canlılığını duyumsamaya, farklı renkleri kullanarak var olmaya dair cesaretini kazanmaya başlamıştı sanki. İkinci resim ise çalışmamızın 36. ayından, bir aile resmi. Ailesindeki üyeler zihninde imgeleşmiş, resminde simgeleşebilmişti.

Yürüttüğümüz çalışma özellikle sosyo-duygusal gelişimin uyarılmasından temel aldığından sosyo-duygusal gelişimin ne demek olduğunu birlikte hatırlamakta fayda görüyorum. Bireyin duygularını fark etmesi ve (sosyal ve kültürel olarak uygun şekilde) ifade edebilmesi, çevresini keşfedebilmesi ve öğrenebilmesi, yakın ve güvenli ebeveyn ve arkadaş ilişkileri kurabilmesi anlamına gelen sosyo-duygusal gelişim, birazdan daha detaylı bahsedeceğim psiko-sosyal müdahalenin temel noktasını oluşturmaktadır. Gelişim alanları arasındaki etkileşimsel bir süreç olduğundan, fiziksel-bilişsel-dil-sosyo-duygusal gelişim alanlarından herhangi birindeki aksama, diğer gelişim alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Bu etkileşimsel süreçte bir süreklilik de mevcuttur, değişimler ve gelişimler birbirini takip ederek meydana gelir (Oktay 2005; Uslu 2008; Eracar 2006).

Otizm söz konusu olduğunda özellikle sosyo-duygusal gelişim alanında aksamalar gözlemlendiğinden, bu alandaki belirgin duraklama annenin çocuğuyla kurduğu ilişkiyi de olumsuz etkilemekte, anne-çocuk ilişkisinde bir kısır döngünün oluşmasına neden olmaktadır. Nevin Hanım da biraz önce konuşmasında bu kısır döngüden bahsetmişti. Psiko-dinamik açıdan, çocuğun ilk ilişki nesnesi olan kişiyle (bu kişi anne veya çocuğun birincil bakım vereni olabilir) kurduğu temas kimi zaman acı, hayal kırıklığı ve reddedilişi getirebildiğinden, duygusal alandaki örselenmeler ilişkiyi ve ilişki kurmayı tehditkar hale getirmektedir. Bu da sosyoduygusal gelişimle yakından bağlantılı olan dil gelişimini de olumsuz etkilemektedir, çünkü dilin oluşabilmesi için duygu ve düşüncelerin işlenmesi ve simgeleşmesi gerekir. Otizmde bebek anne ile bir bütün olduğu sembiyotik yaşantıdan kopup, bağımsızlaşamadığı için özne de olamaz. Nesne konumunda kalarak kendi iç dünyasına kapanan bebek, sosyal ilişkilere arzu duymaz, bu da seslerin sözcüklere dönüşmesini ve dilin gelişmesini engeller (Klein 1975).

Sosyo-duygusal gelişim açısından değerlendirdiğimiz bir başka nokta ise çocuğun oyun kurma kapasitesidir. Oyunun gelişiminde gerekli olan sosyal motivasyon (ilişki için arzu duymak), sosyal deneyim, kavrama ve dili kullanma becerisi ile esneklik otistik spektrumdaki problem alanlarıdır (Thomas ve Smith 2003). Oyun sembol oluşturma becerisi ve benlik gelişimiyle ilişkilidir. Bu noktada İngiliz psikanalist Winnicott'un (1971) görüşlerinden faydalanmakta fayda vardır. Winnicott'a (1971) göre benliğin gelişiminde annenin yokluğunun önemli bir payı vardır. Annenin yokluğunun yarattığı kaygı, çocuğu annenin ikamesi olan bir nesneyi aramaya iter. Çocuk bu nesneyi annenin yerine koyar ve anneyi hayal etmeye başlar. Bu sayede iç ve dış dünyaya dair algıları oluşmaya başlar. Ayrıca anneden ayrı bir varlık olduğunu da deneyimlemeye başlar. Burada önemli olan nokta, annenin çocukta ortaya çıkan kaygıyı hemen gidermek yerine çocuğa alan sağlayarak, çocuğun ihtiyaç duyduğu an orada olabilmesi yani 'yeterince iyi' anne olabilmesidir. Bu sayede çocuk hem kendine ait bir kimlik yaratabilir hem de çatışma duygularını çözümlenebilir becerisini kazanabilir. Öte yandan, dünyaya dair anlamlandırmalar kurmaya başladığından, dış gerçekliğin de farkına varmaya başlar. Diğer bir deyişle, kaygılandığında annenin memesini arayan çocuk, bu ihtiyacını kendi parmağını emerek giderebilir, daha sonra başka bir dışsal obje (örneğin battaniye kenarı) seçebilir kendine. Annesinin memesini emermiş gibi yapabildiğinden, 'ben-öteki' ayrımını yapmaya da başlar. Bu dışsal obje zamanla en sevdiği oyuncağa evrilir. Burada dikkat etmemiz gereken bir başka nokta, bu yaşantıda sembolleştirmenin de gelişmesidir, yani çocuk annenin memesinin yerine bir başka dışsal objeyi koyduğunda sembol oluşturmaya başlamış olur. Sembolleştirme sayesinde çocuk somut dünyaya bağlı kalmak durumunda kalmaz, iç dünyası zenginleşir. Bu da hayal kurmasını sağlar. Bu süreç yaratıcılığının da gelişmesine yardımcı olur. Bu sayede düşünceler, inançlar ve arzular oluşmaya başlar.

Winnicott'un (1971) kavramsallaştırmasını otizme uyarlayan Frances Tustin'e (1986) göre otizmde duyumlar ön planda olduğundan, otistik nesnelere de duyum ön plandadır. Sembolik oyunun yokluğundan dolayı otistik oyunlar tekrarlayıcı ve ritüelistiktir. Annenin ikamesini temsil etmezler. Sembolik işlevin yokluğu anneden ayrışmayı da zorlaştırır. Otistik nesne, doyum nesnesinin ta kendisidir, çocuk onu arzu etmeye gerek duymaz. Sanki onun bedeninin bir parçasıdır. İçte uyanan arzunun gerçekleşmesini beklemek bir engellenmeyi de getirdiğinden, buna tahammül etmekte zorlanan çocuk için otistik nesne beklemeye yer bırakmaz. Anında doyum imkânı sunan otistik nesne gerçekle teması da zorlaştırır. Bu nesne kendi bedeninin bir parçası gibi

olduğundan, otistik nesne kaybolduğunda kendi bedeninden bir parça kopmuşcasına ağlama krizleri görülür. Özne-nesne ayrımının olamayışı, nesnenin yokluğuna ilişkin fantezi oluşmasını da engeller. Bu durum bedensel algıya odaklanmasıyla birleştiğinde zihinsel gelişimin ketlenmesi de söz konusu olur.

Olgu sunumuna geçmeden evvel, otizmde erken belirtileri hatırlamak da faydalı olacaktır. Otizm, bir spektrumda değerlendirildiğinden, bu spektrumda yer alan çocuklarda erken dönemde sosyal iletişim becerilerinde özellikle ortak dikkat (Dikkati paylaşma yani diğerinin nereye baktığını izleyebilme, diğerinin bakışını takip etme ve diğerinin dikkatini yönlendirmeyi içerir), duygu paylaşımı, göz kontağı kurma, jest-mimiklerin anlaşılması ve kullanımı, sembolik ve işlevsel oyunla ilişkili becerilerde aksama gözlenmektedir (Veness ve ark., 2012). Sosyal ilişki ve dil kazanımı ile de bağlantılı olan ortak dikkat, sembolik oyunun da gelişimi için önemli bir unsurdur çünkü çocuk bu sayede etrafındaki insanların zihinsel temsillerini oluşturur ve böylece sosyal, bilişsel ve dil becerileri gelişir (Kasari ve ark. 2006).

Buraya kadarki bölümde literatürden aktarılanlar otizmde erken müdahalede temel aldığımız noktaları oluşturmaktadır. Bunları özetlemek gerekirse, ben-öteki ayrımının gelişmesi, bağımsızlaşma, çocuğun kendine özgü ilişki kurma arzusunun spontan ve karşılıklı ilişkiye dönüşmesi ve sosyal etkileşimin sürdürülmesi, oyun oynayabilme potansiyelinin gelişmesi ve sembolik oyun kurmaya dönüşmesi ile kendini ifade arzusunun gelişmesidir.

Otizmde erken müdahale kapsamında oyun ve sanat terapilerini kullanmaktayız. Bu sunum kapsamında bireysel psikoterapi sürecinde sanatı nasıl kullandığımızı anlatacağım. Öncelikle otizmde erken müdahalede sanatın işlevinden bahsederek, dünyayı somut düzeyde ve bedensel duyumlar üzerinden algılayan ve iç ile dış gerçekliği ayırt etmekte zorlanan bireyler için sanat dışsal gerçekliğin deneyimlenmesinde somut-eylemsel bir yol sunmaktadır. Bu sayede iç ve dış gerçeklik arasında bağlantı kurulması kolaylaşır. Bu da sembolleştirme gelişmesini hızlandırır (Evans ve Dubowski, 2001).

Tustin'in (1966) 'otistik nesnelere'ni hatırlarsak, bu nesnelere tekrarlayıcı ve bedensel duyumlara odaklı, aynı zamanda nesnenin yokluğuna ilişkin fantezinin oluşmasını engellerler. Sanatta bu noktada duyuusal ihtiyaçların giderilmesine olanak sağladığından, bireyin tekrarlayıcı ve kendini uyarıcı davranışlarla ilişkili ihtiyaçlarını giderebilmesini, imgelemenin gelişmesini desteklemek için alan sağlar (Martin, 2009).

Bugün size sunmakta olduğumuz model bağlamında sanatın işlevini ele alırsak, bu modelde sosyo-duygusal gelişimin uyarılması temel nokta. Bu amacın alt-hedefleri ise şunlardır: İlişki arzusunu uyandırmak ve geliştirmek, benlik algısını oluşturmak ve geliştirmek ile sözel iletişimi uyararak. Bu amaca ulaşmak için faydalandığımız sanat unsurları ortak dikkat ve sembolizasyon becerilerinin gelişmesine yardımcı olmakta, bu sayede farklı gelişen bireyin yaratıcılığının ortaya çıkması için alan açılmaktadır.

Nevin Hanım'ın geliştirdiği bu modelde, çocuk ve aile ile ayrı psikoterapistler çalışmaktadır. Müdahalenin ilk aşamasında 4 hafta süren gelişimsel değerlendirme seansları yer almaktadır. Süreç boyunca 4-6 seanslık aralıklarla aileyle değerlendirme görüşmeleri yapılmaktadır. Psiko-sosyal değişim seanslardaki oyunların sıra, içerik, oyunu başlatma ve sürdürme açılarından değerlendirilmektedir. Bu model kapsamında

çocuk ile yapılan psikoterapi seanslarının yanı sıra, anne ile de psikoterapötik çalışma sürdürülmektedir.

Konuşmamın başında size Mehmet'in hikâyesini anlatacağımdan bahsetmiştim. Bunun için Mehmet'in süreç boyunca çizdiği resimleri kullanacağım. Gördüğünüz bu resim, Mehmet'in beni ve kendisini oyun masasının başında çizdiği resimlerden biri. İkimiz de oturuyormuşuz, kendisinin altında gördüğünüz iki elipse benzer şekil oturduğu sandalye imiş. İkimizin de yüzümüzdeki gülümsemeler de oyundan alınan keyfi ifade ediyor belki de...

Mehmet, üç çocuklu ailenin üçüncü çocuğu. Onunla 25 aylık iken 2014 Aralık'ta karşılaştık. Ailesi, ismi çağrıldığında cevap vermemeye başlama, etrafındaki insanlarla ilgilenmeme, etrafında gördüğü nesnelere takıntılı şekilde İngilizce olarak sayma, söyleyebildiği kelimeleri söyleyememeye başlama ile ağlama krizleri şikâyetleri ile başvurmuştu. İlk seansa annesi ile birlikte geldi. Odaya girer girmez taşlara yöneldi. Yere düşen taşlar nereye gidiyor diye anlamaya çalıştı. Yaklaşık yarım saat hiç durmadan ağladı. Bir ara ağlamaya devam ederken, odadan çıktı, salonu gezdi, sanki odada kalmak zor geldi ona. Son 15 dakika sakinleşti. Tek tek harfleri İngilizce olarak söylemeye başladı, sanki içinden gelenleri anlatır gibiydi. Sonra odadaki nesnelere saymaya başladı. Saydıkça rahatladı sanki. Bu şekilde ilk seansı bitirdik.

İkinci seansta annesi önce salonda bekledi, odada bir süre yalnız kaldık. Taşlara yöneldi, içlerinden birkaç tane taş aldı ve kenara bıraktı. Sonra birden annesinin yokluğunu fark etti ve ağlamaya başladı. Elimi tutup kapıya doğru çekti. Bir ara kızdı ve bana vurur gibi yaptı, kapının hemen açılmayışına dayanamıyor gibiydi. Sonra annesinin elinden tutup odaya getirdi. Annesinin kucağına oturunca rahatladı. Ben de oyun hamurlarını aldım. Hamurları annesiyle birlikte kutularından çıkardık. Bizi dikkatle izledi. Sonra hamurları parçalara ayırdı, bazıları yere düştü. Odada gezinirken üstlerine bastı, umursamadan yürümeye devam etti. "Three" dedi etrafa bakınıp. Sonra boya kalemlerinin olduğu kavanozu aldı, kalemleri masaya döküp bir kısmını saydı, sonra hepsini yere itti. Yerde yeniden saydı, sonra hepsini masanın altında topladı. Sanki kalemler yere düştüklerinde yok olacaklardı ve sonra masanın altında belki de onları koruma altına aldı kendince. Sonra taşları sehpaye döktü sonra yere dağıttı. Bir kısmını sepete doldurup boşalttı. Birkaç kez yineledi. Sonra koltuğun altına uzandı, evde bunu saklandığı zaman yaptığını söyledi annesi. Mehmet ise sanki taşlar düştüğünde gittikleri yere doğru taşları takip ediyor gibiydi. Böyle yaptığını görünce acaba bu nesne sürekliliğinin bir işareti olabilir mi diye düşündüm. Seansın geri kalanında annesinin yanına gitti. Elinden tutup, oyun oynadığı yere götürdü. Etrafı yine 'three' diyerek saydı. Üçüncü çocuk olduğundan üç diyerek gezmesinin bununla bir alakası olabilir mi diye düşündüm. Bu seansta annesi bir yaşına kadar 'anne, baba' gibi kelimeleri söylediğini, şimdi ise 'mis, iviitt' gibi sesler çıkardığından bahsetti. Yani Mehmet'in gelişiminde bir gerileme söz konusuydu.

Üçüncü seansta Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) ve Değiştirilmiş Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği (M-CHAT) uyguladım. AGTE'ye göre 16-17 aylık gelişim düzeyindeydi. M-CHAT'e göre ise otizm riski yüksekti. Geldiğinde, oyun odasına giderken daha istekli olduğunu gözlediğim bu seansta annesi üç haftadır 'muazzam bir değişim' olduğundan bahsetti. Babaannesi, şoförleri, annesinin arkadaşları da bu değişimi fark etmişlerdi. Sanki Mehmet'in ilişki kurma arzusu ortaya çıkmaya başlamıştı. Geceleri ağlayarak uyanmaları da azalmıştı. Seans bitince bye bye diyerek elini salladı.

Dördüncü seansı artık oyun odasında yaptık. Annesi dışarıda durmayı teklif etti. Mehmet önce kabul eder gibi odaya ilerledi. Kısa süre odayı inceledikten sonra ağlamaya başladı, annesini ister gibiydi. Annesini çağırmaya birlikte gittik. Annesi geldikten sonra gitarı inceledi, seans boyunca ara ara dönüp incelemeye devam etti. Ona gitarda nasıl ses çıkarabileceğini gösterdim. Göz ucuyla baktı, bugün epeyce utangaç gibiydi. Seansı boyunca kapı zili çaldıkça kapıya yöneldi. Gitmek için kapıyı açmaya çalıştı. Kapı zilinin çalmasının dikkatini çektiğini ama daha oynayacak vaktinin olduğunu söyledikçe yeniden odaya dönebildi. Seansın başında da yukarı kattan matkap sesleri geliyordu, bu seslere de dikkat kesildi. Sanki odada kalmak zordu onun için, dikkati dışarıdaydı. Seansın başında tırtıl, civciv ve kurbağayı sandalyeye oturttu (annesini buraya oturtmadı), ara ara da gidip onlarla ilgilendi. Bir şeyi bitirip, başka bir şeye geçerken hızlıca yere atması dikkatimi çekti, sanki bitişler onun için zordu. Annesi 'sizi şaşırtmak da hoşuna gidiyor' dedi. Taşlarla yaptığı oyunda deniz kabuklarını bir sandalyeye bir masaya atıyordu, ben de her seferinde farklı bir ses çıkardım. Bu ilgisini çekti ve buna güldü. Sanki kendi dünyasına açılan kapı, usulca azıcık aralanmıştı. Daha sonra kalemlerin yanına, sandalyenin üstüne kafasını koydu. Bir süre bana baktı, ben de aynı şekilde kafamı eğdim ve bir süre bakıştık. Gözlerimizle tanışmıştık. Sonra müzik aletlerini teker teker çıkardı, marakaslarla ses çıkardı. Bir tanesini de kafasına vurarak ses çıkardı. Annesi böyle yapınca güldü. O ise yapmaya devam etti. Taşları ve minik tahta oyuncakları geriye doğru attı. Bir kısmı kapüşonuna düştü. 'Kapüşonun da biriktiriyorsun galiba, böylece yanında taşıyabilirsin' dedim. 'İçine attığı şeylerin de toplanabileceği bir yer var aslında' gibi bir cümle geçti aklımdan bu sırada. Oyun süresi bittiğinde oda epeyce dağılmıştı, yerde bir sürü oyuncak vardı. Sanki içine attığı şeylerin bir kısmını dışarı vurmıştı, ne çok şey vardı. Değerlendirme görüşmelerinin ardından Mehmet ile gelişimsel destek sürecine başladık.

Dört seanslık gelişimsel değerlendirmenin ardından Mehmet ile bireysel psikoterapi seanslarına başladık. Mehmet için planlanan erken müdahale programı kapsamında Nevin Hanım tarafından annesi ile psikoterapi seansları sürdürülmekteydi. Bunun yanı sıra, Mehmet 42 aylıkken, işbirliğinde olduğumuz bir özel eğitim uzmanından dil ve bilişsel gelişiminin desteklenmesi için özel eğitim almaya başladı. Özel eğitim için neden bu kadar beklendi diye düşünebilirsiniz. Bunun sebebi, özne-nesne ayırımına varmaya başlaması, bağımsızlaşma yolunda adımlar atması yani özneleşmeye başlamasının beklenmesidir. Sunum boyunca bahsettiğimiz model açısından, verilecek eğitime de bireyin hazır oluşunu takip ederek başlanması önemlidir. Erken müdahale amaçlı psiko-sosyal müdahale kapsamında ayrıca kurumlarla işbirliği kurulması ve sürdürülmesi de yer almaktadır. Mehmet, Şubat 2015'te oyun grubuna başladığında, kendi dünyasında, grubun dışında duran, kendi halinde vakit geçiren, sınıfın içinde kendi ilgileri yönünde hareket eden bir çocuktur. Farklı gelişim özellikleri gösteren çocuklarla çalışmaya pek de aşina olmayan öğretmenler için Mehmet'in kimi zaman sınıf düzenini bozuyormuş gibi algılanan davranışlarının ne anlama geldiğinin öğretmenlere açıklanması, sorularının cevaplanması ve Mehmet ile kurdukları ilişkide güçlü özelliklerin vurgulanması bu işbirliği sürecinde dikkat ettiğim noktalardı. Anasınıfına başladığında, her dönem iki-üç kez hem okul psikolojik danışmanı hem de öğretmeniyle görüşüyorken, artık bu görüşmelere ihtiyaç kalmadı. Öyle ki, Mehmet ilkokula başlamak için mülakatlara girdi ve mülakatları başarılı şekilde geçip, ilkokul hazırlığa başladı.

Sürecin genel bir değerlendirmesiyle devam edersem, değerlendirme seanslarında Mehmet'in iç dünyasındaki karışıklığa tanık olmaya başlamıştım. Önceleri arabaların, hayvanların, legoların olduğu kutuları sadece dökerek bırakan Mehmet, zamanla legoların parçalarını birleştirmeye, yap-boz parçalarında olanları anlatmaya başladı. Örneğin, önce yap-bozdaki insanlara kadın-erkek-çocuk derken "çocuk, salıncakta sallanıyor", zamanla hayatındaki insanlar ile bağlantılar kurmaya ve bunu ifade edebilmeye başladı, 'Yasin, top oynuyor.' Önceleri hayvanları kutudan çıkarırken, bir senenin sonunda Ali Baba'nın çiftliği şarkısını mırıldanarak yavaş yavaş çiftliğini kurmaya başladı. Mehmet'in iç dünyasındaki bu karışıklık onun anda olanı fark etmesine engel oluyordu, dökülen oyuncakların üzerinden yürüyüp geçiveriyordu, sanki canı da acımıyor gibiydi. Ayağında ateş varmışçasına, hızlıca çıkarıp attığı ayakkabısından çıkan çıplak kalan ayaklarıyla umursamaz gibi görünen bir şekilde oyuncakların üzerinde yürüyordu. Bu durum bana sosyo-duygusal gelişimdeki aksamalar, bedeni duyumların merkezi yapsa da, bedenle temasta olmanın başka bir şey olduğunu düşündürdü. Bedeniyle temas etmesini kolaylaştırmak adına bedeninde oluşan hareketleri izliyordum. Önceleri bedensel aynalamalar yaptım, daha sonra sözel aynalamalarla devam ettim. Örneğin, her geldiğinde hemen arayıp bulduğu kırmızı arabayla yerde uzanıp ileri-geri sürerken, kimi zaman ben de yere uzanıp başka bir arabayla bu 'sade' oyuna eşlik ettim. İlk önce kafasını çevirse de zamanla göz ucuyla yaptığımı bakmaya başladı, sonrasında arabalar kimi zaman çarpıştı, kimi zaman birlikte hareket ettiler. İç dünyasının derinliklerinde çıktığı gezintiye benim de gelmeme izin veriyordu sanki. Bu içsel karışıklığın bir başka yansıması kelimeleri ifade etme çabasında da görülüyordu. İlk zamanlar ne yaptığını anlatmak için ilgi duymayan Mehmet, zamanla kelimeleri önce neredeyse tüm bedenini kasarak söylemeye uğraşırken, ifade ederken takındığı ürkek tutum dikkat çekiciydi. Psikoterapi çalışmamızın dördüncü senesine yaklaşırken, artık gelişim düzeyine uygun şekilde, spontan ve karşılıklı konuşmalara arzulu şekilde katılıp, eşlik edebiliyor. Kendini ifadesindeki ürkeklik, oyunlarına da yansıyor, sanki silikten imgeler belirgin simgelere dönüşüyordu. Örnekle açıklamak gerekirse, legolarla hiç ses çıkarmadan kendi kendine yaptığı şekillerden biri önce 'doğum günü pastası'na, sonra tavuğun doğum pastasına, sonra kendi doğum günü pastasına dönüştü. Başka bir gün ' haydi, bu senin doğum günü pastan' ifadesine. Sonra farklı hayvanların katıldığı farklı doğum günü partilerine...

Mehmet sosyo-duygusal olarak geliştikçe, ilişki kapasitesi arttı, oyunlarında kullandığı kişiler de çeşitlendi. Önceleri sadece hayvanları tercih ederken, zamanla insan figürlerini kullanmaya, daha sonra onları da isimlendirmeye geçti, 'Bu Irmak Abi, bu sensin, bu Ahmet...' diye anlatarak bir ekip kurdu. Bu ekibin başından seanslar boyunca farklı şeyler geçti. 'Bu sensin' dediği örümcek adam kurtaran, yardım eden, tedavi eden bir roldayken, bu yılın ağustos ayındaki oyunlarda agresyonun da yansıtıldığı bir karaktere dönüştü. Bu durum, Mehmet'in benliğinin güçlendiğini, egosunun bütünleştiğini düşündürdü. Oyunu oynarken eşzamanlı olarak anlatabilmesi gelişimsel olarak geldiği noktayı da işaret etmekteydi. Böylece haftada iki rutiniyle devam eden süreci haftada bir destekleyici seanslarla devam etme noktasına geldik. Bunu Mehmet ile de paylaştım. Bu değişiklik için bir zaman önerdim. Bu süreçte gösterdiği gelişimi seanslar sırasındaki oyunlarından uygun bağlantılar kurarak aktardım. Eylül'ün son haftasından beri yeni düzende devam ediyoruz.

Sunumun bu bölümünde Mehmet'in sürecindeki resimlerinden örnekler paylaşmak istiyorum. İlk resim, sunumun başında da gösterdiğim gibi, Mehmet'in çizdiği ilk resim...

Bir sonraki resim ise sürecin 10. ayından, artık karalamanın içinde belirli semboller oluşmaya başladı. Resimdeki eşek ve kaşığa dikkat! Bu da Mehmet'in zihnindeki karmaşa içinde imgelerin belirginleşmeye başladığını düşündürdü... Şubat 2016'daki resimde ise daha belirgin bir simge görüyoruz, bir balina... İlk geldiği gün etrafındaki her şeyi sayan Mehmet'in sayıları da zamanla düzene girmeye başladı. Tabi bunda aldığı özel eğitimin de etkisinin olduğunu düşünüyorum... Bu slayttaki resimler ise öfkesini ifade etmek için parmak boyayı kullandığı resimler. Seansının günü değişmek zorunda olduğundan servisle eve döndüğün değiştiği için bana epey kızmış şekilde gelmişti, sanki bağımsızlığı elimden aldın der gibi. Önce sadece kırmızı rengi kullanarak karalama gibi yaptığı resimden yavaş yavaş farklı renkleri kullanıp farklı şekillere dönüştürdüğü çizimlere evrildi... Bu slaytta ise 'keşfetme arzusu' diye tarif ettiğim, sıcak-soğuk renkleri farklı miktarlarda karıştırarak elde ettiği çizimlerine yer verdim... Peki sizce bu neyin resmi olabilir?.. Burada ise geçtiğimiz yaz tatilinden ona kalanları görüyoruz, havanın sıcak olduğunu, havuza ve denize girdiğini, insanların evde dinlendikleri için dışarıda olmadıklarını...

Dört seneye yaklaşan süreçten aktarılabilecek daha pek çok şey var. Bugün zamanın el verdiği sizlere resimlerin de yardımıyla çalıştığımız modeli ve Mehmet ile sürecimizi anlatmaya çalıştım. Son söz olarak, çocuğun kendi istediği renkleri seçerek, içinden geldiği sesleri çıkartarak kabul edilmesi, an'da olmakta olanın terapist tarafından anlaşılmasına çalışılıp, danışana yansıtılması, özenli bir dikkatle sürdürülen eşlikle simgeleşme süreci hızlanmakta, simgeleşen duyguların üzerine çalışıldıkça ruhsal gerçeklikte var olan yaşantılar bütünlük kazanmaktadır (Winnicott, 2007).

Tarama Araştırması

*Uzm. Psk. Çimen Güldöker
OD Projeler Komitesi Sorumlusu
YYÜ Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi*

İstanbul Zeytinburnu Bölgesi Erken Müdahale Amaçlı Otizm Tarama Projesi, Otistikler Derneği (OD) , İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi (İYYÜ) ve Zeytinburnu Belediyesi (ZB) işbirliği ile yürütölmektedir. 1 Ocak 2019 - 1 Eylül 2019 tarihleri arasında sürdürölmeye planlan projede Zeytinburnu ilçesinde ikamet etmekte olan 18-36 ay arasındaki 200 çocuca otizm spektrumu semptomları tespiti hedefiyle tarama uygulaması yapılmıştır. Taramanın ardından risk grubunda olduğu belirlenen çocuklara Sosyo-duygusal Gelişim Desteği (SDGD) Programı, ailelerine ise Aile Destek Programı (ADP) uygulanmıştır. Sempozyum kapsamındaki bu sunumda, proje başlangıcından Nisan ayına kadar olan süreç ve gelişmeler paylaşılacaktır.

Otizm Dünya nüfusunda olduğu gibi ölkemizde de toplum genelinde yaygın görölme sıklığına sahiptir. Araştırmalar her 68 çocuktan 1'inde otizm spektrum bozukluğu tespit edildiğini göstermektedir. Toplumda görölme sıklığı göz önünde bulundurulduğu ve aile üyeleri başta olmak üzere etkilediği kişi sayısı düşünöldüğünde, otizm spektrum bozukluğunun bir halk sağlığı konusu olarak ele alınması gerektiği görölmektedir. Dolayısıyla koruyucu ve önleyici nitelikte erken müdahale çalışmaları önem kazanmaktadır.

Yapılan son dönem çalışmalar otizmde erken tanının ardından, erken dönemde (18 ay-36 ay) uygun gelişim desteklerin sağlanması, belirtilerin sendroma dönüşmesini önlemeye olanak verdiğini göstermektedir (Elder, J. H., Kreider, C. M., Brasher, S. N., & Ansell, M. 2017).Bu bağlamda, pilot çalışma niteliğindeki projede kapsamlı bir taramanın ardından, risk grubunda olduğu tespit edilen çocuklara yönelik sosyo duygusal gelişimsel destek (SDGD) uygulamaları, ailelere yönelik olarak destekleyici grup çalışmaları uygulanmaktadır. Zeytinburnu Belediyesi, İYYÜ ve OD arasında imzalanan protokol ile görev dağılımı belirlenmiştir. Duyurular ve ailelerin proje hakkında bilgilendirilmesi Zeytinburnu Belediyesi AKDEM ekibi tarafından yapılmış olup, tarama envanteri uygulamaları İYYÜ Psikoloji Bölümü Proje Uygulamaları dersi alan 4. Sınıf öğrencileri tarafından yapılmıştır. Öğrenciler, projede kullanılan envanterlerin uygulanması ve kodlanması konusunda İYYÜ Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlileri ve OD Erken Tanı ve Müdahale Programı uzmanlarından eğitim ve SV almıştır. Araştırmada demografik bilgi formu ve araştırmaya katılım onam formu, risk grubundaki çocukları belirlemek için M-CHAT (Değiştirilmiş Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği ve Takibi), aile-çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemek için PARI Aile Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Risk grubunda olduğu tespit edilen ve uygulamalara katılan çocuk ve ailelerine, proje sonunda M-CHAT ve PARI son test olarak tekrar uygulanacaktır.

Yöntem:

Uygulamacı gözlemci ekipler psikoloji bölümü proje uygulamaları seçmeli dersini

alan 4. sınıf öğrencileridir. Öğrenciler uygulama öncesinde iki haftalık bir ön eğitim almışlardır.

Ölçekler yoluyla saptanan risk grubundaki çocuklar üniversitede proje kapsamında kurulan uygulama odasında yapılan SDGD programı ile gelişimsel destek almaktadır.

Paralel olarak, destekleme çalışmasına katılan çocukların aileleri desteklenmektedir. Aile desteği, İYÜ Psikoloji bölümü 4. sınıf zorunlu dersi olan aile terapileri öğrencilerin de katılacağı uygulamalı bir ders olarak devam etmektedir.

Projede toplanan veriler İYÜ Proje Uygulamaları dersi ve Veri Analizi dersleri kapsamında 4. Sınıf öğrencilerinin katılımıyla bilimsel yöntemlerle analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Çocuklarda gelişimsel yapının fiziksel, sosyo duygusal, bilişsel ve dil açısından yaş ile uyumluluğu ve gelişim alanları arasındaki etkileşim dinamiği gözlemlenmekte ve eksik olduğu tespit edilen alanlara yönelik olarak çocuğa özgü uygulamalar yürütülmektedir.

Ailelerde ebeveynlik tutumları, çocukla ilişki ve ailelerin yaşadığı duygusal, sosyal ve fiziksel zorlukla ele alınmaktadır. Farkındalık, zorlukların ifade edilebilmesi ve uygun çözüm yollarını keşfetme amacıyla grup çalışmaları yürütülmektedir.

Her iki gruba yönelik olarak da sanatla terapi tekniklerinden faydalanılmaktadır. Öğrencilerde mesleki ve kişisel gelişim hedeflenmektedir. Araştırma ve uygulama grubu olmak üzere iki ayrı alanda ancak koordineli çalışan öğrenci grupları etik ve bilimsel çerçevede otizmde erken müdahale programı uygulama ve değerlendirme konusunda donanım sahibi olmaktadır.

- a. Çocuklar için ön test ve son test uygulaması ve değişimin t testi ile değerlendirilmesi
- b. Aileler için uygulanacak PARI aile değerlendirme ölçeğinin ön test ve son test uygulaması ve değişimin t testi ile değerlendirilmesi
- c. Uygulamada çalışan öğrencilerin çalışma protokollerinin niteliksel araştırma yöntemi ile değerlendirilmesi
- d. Değişimi hedeflenen parametrelerin gözlem verileri açısından nitel araştırma metodu ile değerlendirilmesi proje etkililiğini ölçmede kullanılacak veriler olacaktır.

Hem çalışma alanı, hem kurumlar arası işbirliği (STK, yerel yönetim, üniversite) açısından özgün bir model öneren pilot projenin sonuçları bu ve benzeri bilimsel etkinlik ve toplantılarda paylaşılacak ve yaygınlaştırılması yönünde çalışılacaktır.

KAYNAKLAR

Elder, J. H., Kreider, C. M., Brasher, S. N., & Ansell, M. (2017). Clinical impact of early diagnosis of autism on the prognosis and parent-child relationships. *Psychology research and behavior management*, 10, 283–292.

Eracar, N. E. ve Onur, V. (1999). *Biraz Yer Açar Mısınız?*. İstanbul: Beyaz Yayınları

Glicksman, E. (2012). Catching Autism Earlier: A Flood of New Research Is Advancing Our Understanding of Autism and Highlighting The Need For Earlier Interventions. *Monitor on Psychology*, 43 (9), 56

Maçkalı, Z. (2014). Otizmde Erken Belirtiler. *Sanatla Terapi ve Yaratıcılık Eğitimi Bitirme Tezi*

Otizm ve Benzeri Problemlerde Aile Destek Çalışmaları

*Dr. Öğretim Üyesi Nevin Eracar,
T.C. Yeni Yüzyıl Üniversitesi Psikoloji Bölümü Başkanı*

Bu sunumda otizm ve benzeri özellikler taşıyan farklı gelişen çocuk ve gençlerin ailelerinde yaşanan süreçler tanımlanacak, aileye verilecek desteklerin çocuğun gelişimine olan katkıları tartışılacaktır.

Farklı çocuk ailede özel ve önemli bir değişiklik yaratır.

Toplumumuzda herhangi bir engellilik, farklı gelişimsel özellik, zihinsel yetersizlik içinde bulunan bir çocuğun öncelikle sağlık ve eğitim politikalarındaki eksiklik ve yanlışlıklardan dolayı aile ve en çok da annenin duygusal yükü daha da ağır ve karmaşık hale geliyor. Otizm ve annelik hakkında düşünmek birçok toplumsal problemi dikkate almayı gerektiriyor. Otistik çocuğun aileye gelişi ile karşılaşılan güçlükler, düşülen açmazlar, annenin ve otistik evladın birlikte yaşadıkları şiddetli çaresizlik ve acılar, toplumsal ayrımcılık ve dışlanma zorluklarıyla boğuşmayı gerektiriyor. Ailenin geleceğe ilişkin ağır sorumlulukları, umutsuzluk ve karamsarlığı, savunmaların yetersiz kaldığı sürekli bir tedirginlik halini yaratıyor.

Özellikle sağlık ve eğitim politikası sağlam temellere oturmamış olan ülkelerde/ülkemizde ailenin ve en çok da annenin taşımak durumunda kaldığı ciddi yükler var. Yaşlıları gibi gelişim göstermeyen, ruhsal ve sosyal anlamda büyüyemeyen, tam olarak konuşamayan bir evladın yetişkin bir insan olma yönünde büyüyüp gelişmesi için pek çok işi ailenin üstlenmesi gerekiyor. Bu noktada özellikle batı ülkelerinde devletin örgün kurumlarınca üstlenilen işlerin pek çoğu ülkemizde annenin çözmesi gereken bir dizi problemi içeriyor. Annelik, doğum öncesinden başlayarak yaşam boyu taşınan bir özellik, bir sorumluluk. Normal gelişim gösteren bireylerin belirli bir zamanda anneden, aileden yavaş yavaş ayrılması ve özerk bir birey olarak, bir yetişkin, bir erişkin olarak yaşama katılması durumunda bu sorumluluk yerini giderek uzaktan destek, sevgi ve dostluk alanına devreder. Farklı gelişim özellikleri gösteren çocuklar ve özellikle otistiklerde bu sorumluluk sarmal bir düzende ve anne çocuk arasında döngüsel açmazların yaşandığı bir süreklilik içerir.

Bu süreçlerin erken dönemden başlayarak izlenmesi, annenin özellikle duygusal yükler açısından desteklenmesi çocuk için yapılan gelişimsel müdahalelerin işlevini güçlendirmektedir.

Otizm ve Benzeri Gelişimsel Problemlerde Alternatif Gelişim Modeli

Panel

Psk. Umut Kaya **Alternatif Model**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Elif N. Uzer **Geçiş Kavramı ve Sürecinin Program Uygulamasındaki Yeri**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Püren Şenyuva **Nihai Hedef: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Moderatör: Dr. Öğr. Üyesi Kln. Psk. Zeynep Maçkallı

Alternatif Model

Psk. Umut Kaya

Otizm çok yönden ele alınması gereken bir durumdur. Erken tanı ve müdahale, ilaç tedavisi, psikoterapi, psiko-sosyal destek, ev ve aile destek programı olarak alt gruplara ayrırabiliriz.

Alternatif Gelişim Programları (AGP), gelişimsel ve psikiyatrik bozuklukları olan çocuk, ergen ve yetişkinler için gelişimsel ve psikoterapötik hedefleri olan bir psiko-sosyal destek çalışmasıdır.

Farklı gelişen bireyin hayata entegre olabilmesi ancak çok yönlü bir çalışma ile mümkün olabilir. AGP aileyi, bireyi ve toplumu kapsayan farklı gelişenlerin kendilerinin anlaşıldığını hissetmelerini sağlayan, hayata verdikleri anlamlar ile keşif ve öğrenme arzusunu canlı tutmaya çalışan geniş çaplı bir çalışma gayreti içerisindedir. Medikal tedavinin yanında, farklı gelişen birey için psikoterapi ve psiko-sosyal destek çalışmaları yapılmakta, aileler ve kardeşler için uzman grup terapistle aile oturumları düzenlenmektedir.

Psiko-sosyal çevrede bulunmak, farklı gelişen bireye sağlam geliştiği yönlerde ki yeteneklerini arzu ile kullanma durumu içerisine sokar. İhtiyaçlarını farkeder ve kendi kendine gidermeye başlar, başkalarının yanında ilgi duyduğu şeyleri yapma haline geçer. Gelişim sürekli olduğundan, kişiler arası etkileşim ben kimliğinin gelişmesini sağlar. Bu durumda psikoterapinin gerekliliği doğar. Aile dışında sosyal ortamda genişlemeye başlayan yaşantılar, iç dünyada duygu ve düşünce yoğunluğu oluşturur. Zihin dolar. Psikoterapi buranın akışkan kalmasını sağlar, bu sayede farklı gelişen birey kendisi ve çevresi ile ilişkisini dengede tutmayı başarabilir. Farklı gelişen bireyin tam anlamı ile bağımsızlaşabilmesi için ailelerin hazır olmasını gerektirmektedir. Farklı bir çocuğa sahip olma ile başlayan, karşılıklı bağımlı yaşamın dışına çıkmak çoğu zaman hem çocuk hem ebeveynler için zorlayıcıdır. Bu sebeple ailelerin bireysel ve ya başka aileler ile

terapi desteği alması çok önemlidir. Bir sonraki ve nihai basamak farklı gelişen bireyin üretime katılarak kendisini anlamlı ve yararlı hissedebilmesidir. Psikoterapinin son basamağa gelinmesi halinde bile devamlılığı çok önemlidir. Çünkü hayat dinamik bir yapıdır ve gelişim süreklidir. Bireyler için bunun anlamlandırılması ve ifade edilmesi hayatını nasıl yaşadığını doğrudan etkiler. Olduğu gibi kabul gördüğu, güvendiği alanda bulunmak ve yaşadıklarına uzaktan bakabilmek tüm bu dengeyi korumasını sağlayan önemli bir parçadır.

Farklı gelişen bir bireyin ebeveynlerinin uyum aşamasına ulaşabilmesi için

- ailenin kaynaklarını kullanma konusunda yetkin ve güvenli hissetmesi,
- günlük yaşamı idame ettirmeyi öğrenmeleri,
- geleceğe dair bir planın ve hayattaki yeni amaçların belirlenmesi gerekmektedir (Pelchat ve Lefebvre, 2004).

Erken Tanı ve Müdahale

Gebelik sırasında fark edilemeyen otizm, 1-3 yaş arasında belirtilerini gösterebilmekte. Çıkarılan seslere dikkat etmemesi, oyuncaklarla oynamak istemeyişi, göz göze bakmaktan kaçınması, beklenmeyen ağlama krizleri gibi belirtiler anne-çocuk ilişkisinde kendini en kolay belli eden belirtiler. Erken müdahale ile birlikte başlayan psikoterapi ile otizm belirtilerinin kaybolduğu bir gerçektir.

Psikoterapi/psiko-eğitsel müdahale

Farklı gelişenin varlığı ve davranışlarının anlamlı olduğu bir ortam yaratılmakta, kendisini güvenli ve anlaşılmalı hissetmesi sağlanmakta ve dış dünyayı tehdit olarak algılamadan diğer insanlarla ilişkiye girme arzusu sağlanmaya çalışılmakta. Böylelikle iç dünyada olan duygusal coşkunun dışarı aktarılması için çocuk ve terapist ilişkisinden doğan bir alan oluşuyor. Bu sayede hayata verilen anlam ve ruh sağlığının iyileşen yönde gelişimine destek olunuyor.

Ev Destek Programı

Belirlediğimiz planla bireyin 8 alanda gelişimi için eğitsel çalışmalar gerçekleştiriyoruz (psiko-motor alan, bilişsel alan, sosyal alan, öz bakım becerisi, günlük yaşam beceri, toplumsal yaşam becerileri, akademik beceriler, kendi kendini yönetme)

Çalışmacının farklı gelişen bireyle "ilişki" temeli bir bakışla uzun süreli bir plan hazırlıyoruz. Gruba dahil olmadan önce ve ya grup çalışmaları ile aynı anda devam eden bire bir ev çalışmaları; çocuğunuzun merak, keşif, güven, anlaşılma gibi duygular hissetmesini sağlayacak ve aile dışında gelişen hayat aile içinde yaşananı rahatlatıp, zenginleştirecektir.

- Var olan becerilerinde gelişme ve işlevselliğinde artış (*öz bakım, çatal-bıçak kullanma, gündelik işleri yapabilme vb.*)
- Zayıf olduğu gelişim alanlarında güç kazanma
- Bağımsız yaşam arzusunu güçlendirmek ve bu yönde pratik kazandırmak
- Yaşam kalitesinde artış
- Toplumla kaynaşabileceği ortak paydalarda artış
- Dış dünyayla temas araçlarında zenginleşme

Psiko-Sosyal Grup Programı

Farklı gelişen çocuk, ergen ve yetişkinlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerini destekleyici birçok çalışma yapıyoruz. Günlük yaşam aktiviteleri (alış-veriş, yemek hazırlama, temizlik vb.), sanatsal etkinlikler (atölyeler, sergi-müze gezileri, konser/festival vb.) ve grupla terapi çalışmalarının bir arada olduğu bir program yürütülmekte.

Psiko-sosyal grup çalışmalarında amaç süpervizyonile desteklenen gönüllü ve profesyonellerin, farklı gelişen bireyler ile aynı mekanı kullanarak bağımsız yaşamlarını güçlendirmektir. Farklı gelişenin eşya sahibi olma bilincini kazanması, temizlik gerekliliğini anlaması ve kendi kendine yapma isteği, yemek hazırlığının birlikte yapılması ve toplanması gibi toplum içinde kendi gibi varolabilme kabiliyetini, yapmayı

arzulayacağı ilişkiler kurarak kazanması projenin amacıdır. Amaç doğrudan söylemekten ziyade, etrafında ki gençleri izlemesi ve aynı şeyleri kendiliğinden yapmayı istemesidir. Günlük planlanan sanat atölyeleri ise ilişkilerin canlandığı duyguların dışavurularak, sembolikleştirilmesidir. Projenin gündüz ve yatılı programı "Geçiş Evi" ismini verilen gerçek bir evde gerçekleşmekte. Her bir katılımcının ihtiyacı gözetilerek ve de güncel kültürel etkinliklere göre dışarıda zaman geçirilmekte. Bazen kısa bir yürüyüş, bazen parkta çeşitli oyunlar, bazen konser... Bu sosyal program sayesinde hem farklı gelişen bireylerin hem de onları olduğu gibi kabul eden genç gönüllülerin sosyo-duygusal gelişimleri karşılıklı devam edebilmekte. Gönüllüler de bu sayede insanı anlama yolunda farklı bakış açıları kazanmakta, bu fikirleri tartışabileceği sözel paylaşım alanları bulabilmektedir.

Ebeveyn-Aile Destek Programı

Farklı gelişen çocuğu olan aileler, hem çocukla birebir ilişkilerinde hem de aile-toplum ilişkisinde birçok rutinin dışında kalmaktadır. Ailelerin, uzman danışmanlardan ve birbirlerinin yaşantılarından ihtiyaç duydukları desteği alabilecekleri bir program sunulmakta.

Otistikler Yaşamla Bütünleşme Kampları (OyaKamp)

7 gün 24 saat süren bir otizm ve ya psikoz tanısı almış bireyle yaşatlarının, psikologların, öğretmenlerin, gönüllülerin zaman ve mekan birlikteliğidir. Ailesinden ayrı geçirdiği bir haftada bağımsızlığı ve özgürlüğü keyifli zaman geçirerek deneyimler. Yaşantıyı olumlu yönde geliştiren, güçlü bir bağımsızlık ve yaşam isteği uyandıran alternatif bir yolculuk Oyakamp. Her farklı gelişen katılımcının bir ve ya iki eşi olur. Neredeyse tüm gün birlikte olurlar. Gönüllü, katılımcının gelişim düzeyine bağlı olarak aktivitelere hazırlanmasına, öz bakımına destek olur. Bahsettiğimiz destekler gencin neyi nasıl yapmasını gerektiğinden söylemek değildir; öneri ve seçenekler sunularak farklı gelişenin seçim yapması beklenilir. Duş örneği üzerinden anlatacak olursak, kimi katılımcı gün sonunda kendisi almak ister, kimi katılımcıya hatırlatmak yeter, kimisi ise duşta ne yapması gerektiği konusunda sözel ve ya işaretler ile yönergelere ihtiyaç duyar. Önemli kısım hepsinin isteyerek bu eylemi gerçekleştirmesidir. Sonrasında ise kıyafetleri arasından yine onun seçmesi beklenir. Giyerken gerekirse yardım edilir.

İlk defa Oyakamp' a katılacak gönüllüler 30 saatlik bir eğitimden geçerler ve Geçiş Evi programıyla bir ön çalışma deneyimi kazanırlar. Bu sayede Otistikler Derneği, güvenli ilişki kurma yöntemlerini uygulamalı şekilde gelecek nesillere aktararak, bilgiyi paylaşma misyonunu canlı tutar. Meslektaş gelişimini destekler.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı (MEİP)

Farklı gelişen bireylerin iş edinmelerini ve üretim sürecine katılmalarını amaçlayan programdır. Katılımcılar iş yerlerinde yeteneklerine uygun olan görevleri alırlar.

Her hafta gerçekleşen atölyelerde üretilen defter, takı, bez bebek gibi eşyalar farklı yerlerde açılan stantlarda bağış karşılığında destekçiler sahiplenebilmekte. Ayrıca atölyelerde spontan ortaya çıkan resimlerin baskıları Amerikan servis ve bez çantalarda özgün desenler olarak kullanılmakta.

Kurumsal hayata dahilolan farklı gelişen kendini değerli hissetmekte, zamanla konsantrasyonunu arttırmakta ve aile içi ve toplumsal saygınlığını arttırmakta.

Medikal Tedavi ve Eğitim

Psikiyatrik tanı almış kişilerde medikal tedavi dürtü kontrolünde çok yardımcı olabilmekte. Çalışmalar esnasında alınan davranış gözlem raporları, olursa hal değişiklikleri aileler ve psikiyatri uzmanları ile paylaşılmakta. Bu şekilde bireyin ruhsal dengesini koruyabilmesi için gereken medikal tedavinin doğru uygulanması sağlanmaktadır.

Geçiş Kavramı ve Sürecinin Program Uygulamasındaki Yeri

Psk. Elif N. Uzer

Geçiş Kavramı Nedir?

Nereye Geçiliyor? “Geçmek” kelimesinin dilimizde anlam bulan 30 dan fazla şekli vardır. Ancak sizlere Alternatif Gelişim Projesi Kapsamında “GEÇİŞ” kelimesini Otistikler Derneği bünyesinde yürütülen tüm çalışmalarda nihai hedef olan “bağımsızlığa geçiş”, “ayrışmaya geçiş”, “toplum içinde kendilik haliyle varlık sürdürebilmeye geçiş” anlamında kullanılan halinden bahsedeceğim.

Otistikler Derneği, kuruluşu öncesindeki zihni donanımın dahil edilmemiş haliyle 23 yıllık bir tarihe sahiptir. Bu tarihin oluşum evrelerine dönüp baktığımızda bir farklı gelişen bireyin sosyalleşmesi fikri, bu sivil toplum kuruluşunun önce kulüpleşme sonra dernekleşme yolundaki ilk fidanlarını oluşturmaktadır. Yıllar içinde kocaman verimli ağaca dönüşen derneğin tüm çalışmaları ilk can suyunu bilimsel temelden almıştır. Bu sebeple dernek bünyesinde farklı gelişen bireyler için atılan her adımda ve dolayısıyla Alternatif Gelişim Projesinin (AGP) içeriğinde bilimsel temelden bahsetmek mümkündür.

Otistikler Derneği'nin Psiko- sosyal grup çalışmalarının sürdürülmekte olduğu “Geçişevi” adını, İngiliz teorisyen Winnicot'un geçiş alanı ve geçiş nesnelere kuramlarından almaktadır. Geçiş alanı kısaca ve kabaca bebeğin annesinden ayrışmasını ayrı bir birey olduğunu anlayacağı zeminleri ifade eder. Bebeğin ilk “ben” ve “öteki” ayrımını yapmaya başladığı evrede anneden sağlıklı bir şekilde ayrışmaya başladığı ve anne yakında değilken de anne tasarısını zihninde canlandırabildiği evreye işaret eder bu kavramın oluştuğu zemin. Hemen herkesin küçükken yanından ayırmadığı battaniyesi, yastığı, ayıcığı sevdiği bir objesi olmuştur. İngiliz teorisyen Winnicott bu nesnelere geçiş nesnesi, bu alana geçiş alanı olarak adlandırmıştır. Geçiş alanı, bebek için çok önemli bir olgunlaşma durumunu ve süreci içerir.

Geçiş Kavramının Alternatif Gelişim Program Uygulamasındaki Yeri ve İşlevi

Otizm ilişkiye arzu duymama hali olarak adlandırıldığında bu arzunun uyanması ve bir eylemin içselleştirilmesi süreçleri sanat, oyun ve üretimle iç içe sürdürülür (N.Eracar). Bu üç zemini programlarda farklı gelişen bireyin normal gelişenle ilişkisini oluşturacağı üçüncü olarak tanımlarız. Yani tüm çalışmalarda sanat, oyun ve üretim süreçleri doğrudan sağlıklı bir geçiş alanını bağımsızlığa geçiş alanını işaret etmektedir.

Winnicott, sanat ve yaratıcılığın gelişimini anne ve çocuk arasındaki ilişki sürecine dayandırır. Anne çocuk ilişkisi, yaşamın ilk anlarından başlayarak gelişimin asıl zeminini hazırlar. Çocuğun daha sonraki inşa edecek olan bu dönem karşılıklı bir etkileşim sürecini içerir ve çeşitli evrelerden geçer (Klein, 1921). Adına geçiş denen bu alanın otizm tablosunda normal gelişenlerde izlenen seyrinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Geçiş alanı çocuğun kendi öznel deneyimlerini biriktirdiği yaşantılara izin veren bir alandır ve ileriki zamanlarda diğer insanlarla kuracağı ilişkilere giden yoldur. Oysa otizm tablosunda değil bu alanı bebeğin kendiliğinden kurması tamamen içe dönük bir ilişki kurmaya arzu duyulmayan bir hal göze çarpmaktadır. Dernek tüm çalışmalarını, geçiş alanlarını (sanatla ifade, oyunla anlatım, sözden öte simgelerle ve üretimle vb.) oluşturarak kurgulamaktadır. Bu sayede otizm tablosunda ve birçok farklı gelişim tablosunda erken yaşta tıkanan sosyo-duygusal gelişimi harekete geçirmeyi ve

ilişki kurmaya, kurulan ilişkide durabilme arzusunun uyandırmayı hedeflemektedir. Bu arzunun yeniden uyandırılması, erken yaştan itibaren psikoterapi çalışmaları ve psiko-sosyal çalışmalarda sanat ile oyun yöntemlerinin daima kullanılmasıyla mümkün olmaktadır. Çünkü sanat ve oyunun simgeleştirici (içte varolan tüm sıkışmış, katılaştırmış karanlık anlaşılmalı hali dışarı çıkartabilen) gücü yadsınamaz önem taşır tüm çalışmalarda.

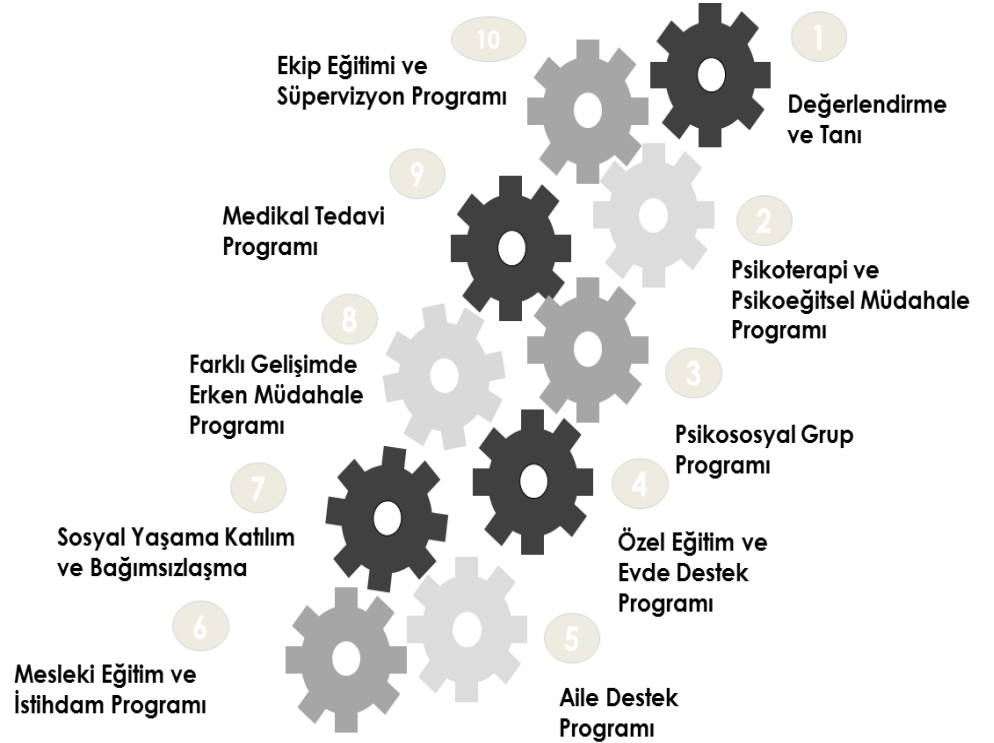
Farklı gelişen bir birey için sözle ifade edilemeyen renk, ses, desen, hareket ve oyuna dönüştürerek anlaşılabilir kılmak daha mümkün olabilir. Sanatsal unsurlar aracılığıyla kurulan ilişki, bir yandan iç dünyanın dışavurumu için simgeleştirici bir yol açarken,

diğer yandan eylemde bulunma cesaretini yaratan güven verici bir ilişkiye izin vermektedir. Bu da özne olabilme yolunda atılan ilk adımlardandır. Sanatla çalışmalarda bireyin kendi arzusu ile katıldığı eylemler, yapabilirlik gücünü kazandıran birçok beceri ile zenginleştirilir. Buna özenle alan açmak incelik gerektiren bir iştir ve bu nedenle oyun ve sanat tüm psiko-sosyal çalışmaların,

kampların, bireysel psikoterapi süreçlerinin, mesleki eğitim ve istihdam programının hatta özel eğitim gibi çalışmaların olmazsa olmazıdır. Sadece dört duvar arasında değil bahçede bir sebze boyamak, sokakta bir oyun oynamak, birbirinden çok farklı bir grup insanın çember halinde eşit mesafede durarak ses çıkartması bu ifade alanını genişletme tekniklerine örnektir. Geçiş alanı geçiş yaşantıları ve geçiş nesnelere, kişinin yaratıcı yönünün gelişimine de olanak hazırlar. Bireysel seanslarda sanat terapisi uygulamaları, farklı gelişen birey ile terapist arasında geçiş alanı/nesnelere/yaşantıları yaratma şansı sağlar.

Yaşamın ilk yıllarında hatta ilk aylarında başlayan otistik bozuklukta sosyal-duygusal gelişim ve buna bağlı olarak dil gelişimi kısıtlı kalmaktadır (Eracar, 1999). Sanat terapisi özellikle sözlü iletişimin kurulamadığı otistik süreçler için değerli bir çalışma ve gelişim fırsatı yaratır.

Eğitsel hedefler söz konusu olduğunda kazandırılması hedeflenen becerilerin benzeri olan eylemler ve oyunlarla çalışılır. Çalışmanın amacı kadar nasıl olduğu da önemlidir. Yaratılan ortamda sağlanan beraberlik, otistik çocuk veya gencin toplumda karşılaşacağı ortamlar için hazırlık sağlayıcı bir alandır. Erken geçiş döneminde sağlanmamış olan

geçiş süreci bu alanda onarılır (Winnicott 2010). Farklı gelişen bireyin ve özne olabilme kapasitesi uyarıcı nitelikte kurulan ilişkiler onun dış ortamda toplumda kurabileceği ilişkiler için başlangıç niteliği taşımaktadır. İşte bu sebeple adım adım onarılan ve yaşanması sağlanan geçiş süreci sayesinde bir farklı gelişen birey için ailesinden ayrılmak, bu süreçte kendilik haliyle varılması, bireyleşmek, özneleşmek ve nihai hedef olarak topluma üretimle katılması mümkündür.

Nihai Hedef: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı

Psk. Püren Şenyuva

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı farklı gelişen bireylerin (otizm ve benzeri yaygın gelişimsel bozukluğa sahip bireyler) kendileri için uygun olan işleri yaparak üretim sürecine katılmalarını amaçlayan psikososyal bir çalışmadır.

Farklı gelişen bireyin;

—İşe yararlılık, özne olma, benlik gelişimine katkısı

—Rutinden farklı/ sahici bir sosyal çevre ile karşılaşma, etkileşim ve buna uyum sağlama / bütünleşme süreci

—Üretim sürecine katılımı (toplumsal iş bölümü alanında yetişkin kişi olarak yer alma) amaçlanmaktadır.

Farklı gelişim özellikleri gösteren çocuk ve gençler, ergenlik dönemi ile birlikte farklılık düzeylerinin ağırlığı oranında eve kapanmakta ve giderek daha eylemsiz ve daha hasta hale gelmektedir. Herhangi bir eylemde bulunmamak, dolayısıyla özne olmamak farklı gelişen bireyi hatta ailesini nesneleştirmekte ve dışarıdan gelen her türlü uyarıcıya maruz bırakmaktadır. Üretim sürecinin dışında kalma durumu hastalığın bir sonucu olarak görülürken, hastalığı da tetikleyen ve seyrini hızlandıran bir durum haline gelmektedir

Üretim sürecinde yer almanın, hem farklı gelişen birey, hem farklı gelişen bireyin yakın çevresi, hem de toplumun diğer bireyleri açısından bir farklılık yaratacağı ve bu farklılığın entegrasyon kavramının içinin doldurulmasında çok büyük etkisinin olacağı tartışılmaz (Eracar, 2003).

Farklı gelişen bireylerin istihdam süreçleri nasıl oluyor?

Öncelikle çalışacak farklı gelişen birey tespit ediliyor. Bireyin hangi alanda, nerede, nasıl koşullarda istihdam edilebileceği belirleniyor.

İstihdam alanı için bir iş yeri uygun bulunursa iş yeri tespiti yapılıyor. İş yeri ile ön görüşme yapılarak projenin amaç-hedef ve misyonu açıklanıyor ve iş yeri çalışanları ile karşılıklı beklentiler hakkında görüşülüyor.

İhtiyaç var ise, eşlik edecek profesyonel eşlikçi/çalışmacı seçiliyor.

Bu esnada çalışacak olan farklı gelişen birey eğitime alınıyor. Yapılacak muhtemel görevler çalışma ortamında farklı gelişen bireye tanıtılıyor ve eşlikçisi ile birlikte ön çalışma yapılıyor. Farklı gelişen birey ve eşlikçisi iş yeri çalışanları ile tanıştırılıyorlar. Böylelikle çalışma süreci başlamış oluyor. İş yeri çalışanları ve iş yeri sahibi ile düzenli aralıklarla toplantılar yapılıyor. Farklı gelişen bireyin ve eşlikçinin süreci yakından takip ediliyor.

Farklı gelişen birey için kendi iş sahasını oluşturmak

Farklı gelişen bireyin bir iş yerinde çalışması her zaman mümkün olmayabilir ya da o birey için kendi iş sahasını oluşturmak daha uygun olabilir. İş sahasını oluştururken bireyin sevdiği ve becerilerine uygun işi yapması ve kendini geliştirmesine öncelik verilir. Farklı gelişen bireyin kişisel özelliklerine göre yeni beceriler ve yeni ilgi alanları keşfedilebilir. Daha çeşitli üretim şekilleri ve ürünleri ortaya konabilir. Farklı gelişen birey bu ürünlerin satışı ile istihdam olabilir.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı; farklı gelişen bireylerin toplum içinde, kendi potansiyellerini kullanarak üretime katılmalarını hedeflemektedir.

KAYNAKLAR

Eracar, N. (2003).Farklı Gelişen Çocukların Aileleriyle Eğitim/Sağaltım çalışmaları.

Kitap: Farklı Gelişen Çocuklar, Ed. Kulaksızoğlu, A. Epsilon. Yay.

ATÖLYE ÇALIŞMALARI

Atölye Çalışması I | Farklı Gelişen Bireylerle Çalışmada Sanatın Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Kln. Psk. Zeynep Maçkılı
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Elif N. Uzer
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması II | Gönüllülük ve Toplumsal Bilinç

Öğretim Gör. Uzm. Kln. Psk. Burak İsmanur
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması III | Kaynaştırma Düzenlemeleri için Sosyodrama

Dr. Öğr. Üyesi Kln. Psk. Nevin Eracar
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Püren Şenyuva
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması IV | İçerdeki Sesler (Ailelerle Çalışma)

Öğretim Gör. Uzm. Kln. Psk. Çimen Güldöker
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması V | Evrendeki Oluş ve Yok Oluş Öyküsü (Öğrenciler için Seramik Atölyesi)

Nail Yurdusev
Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Eğitmeni

Psk. Umut Kaya
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması I

Farklı Gelişen Bireylerle Çalışmada Sanatın Kullanımı

Kln.Psk. Zeynep Maçkalı – Psk. Elif N. Uzer
Dr. Öğr. Üyesi

Farklı gelişim söz konusu olduğunda, özellikle dikkate aldığımız sosyo-duygusal gelişim alanındaki aksama sözel etkileşimde ve iletişimde kısıtlılık ve ifade edici dil kullanımının olmadığı bir tablo olarak karşımıza çıkmaktadır. Otizmde gözlenen 'kendi dünyasındaymış gibi' olan hal, bedeni de duyumların merkezinde kılmaktadır. Bu durum da duygu dışavurumunun stereotipik hareketlerle sağlanmasına yol açmaktadır. Tekrarlayan hareketler bireyin çevreden gelen duyumlarla daha iyi baş edebilmesine yardımcı olan 'kinestetik geribildirim'ler sağlamaktadır (Samaritter ve Payne, 2013). Bu yüzden farklı gelişen bireylerle beden ve hareket yoluyla ilişki kurmanın onlara daha tanıdık geldiği düşünülebilir. Sanatın sağladığı kinestetik alanda ruh sağlığı profesyoneli farklı gelişen bireyin hareketlerine uyumlanarak hareketlerin kendi bedenindeki yansımalarını deneyimleyebilir. Böylece kendine dışarıdan bakma fırsatı bulan farklı gelişen birey gerek bedensel gerekse duygusal olarak anlaşıldığını hissedebilir (McGary ve Russo, 2011). Bu atölyede farklı gelişenlere yönelik psiko-sosyal destek ve müdahalelerde farklı sanat dallarından (özellikle resim, müzik, beden-hareket) nasıl faydalanılabileceğini katılımcıların deneyimleyerek öğrenmeleri hedeflenmiştir. Bir başka deyişle, atölyenin hedefi ruh sağlığı alanında çalışan ve çalışacak olan katılımcılara kendilerini sözel olarak ifade edemeyen veya etmekte zorlanan farklı gelişen bireylerle etkileşimlerinde sanat unsurlarının kullanımıyla ifade repertuarını nasıl çeşitlendirebileceklerine yönelik bakış açısı kazanmalarınıdır.

Atölye Çalışması II

Gönüllülük ve Toplumsal Bilinç

Uzm. Psk. Burak İsmanur
Öğr. Gör.

“Gönüllü” denildiğinde birbirinden farklı çağrışımlar akla gelebiliyor ve dolayısıyla gönüllülük kavramına ilişkin farklı tanımlar yapılabiliyor. Bir sivil toplum örgütünde gönüllü çalışmayı veya gönüllü olarak görev almayı *toplumsal duyarlılık* ve *sorumluluk* kavramlarıyla birlikte düşünmeyi, bu kavramlar etrafında tartışmayı hedefliyoruz. Bu atölyede katılımcılar otizmlili (veya daha kapsamlı bir ifadeyle farklı gelişen) bireylerle çalışan veya çalışmayı düşünen gönüllüler için kavramsal alt yapı oluşturma/geliştirmeyi deneyeceğiz.

Elbette ki gönüllü olmanın coşku ve heyecanını da hissederek...

Atölye Çalışması III

Kaynaştırma Düzenlemeleri için Sosyodrama

Kln. Psk. Nevin Eracar - Psk. Püren Şenyuva
Dr. Öğr. Üyesi

Amaçlar:

- * Farklı gelişenlerin eğitim öğretim kurumlarında yaşlılarıyla birlikte olabilmeleri için bir model üzerinde düşünmek.
- *Çocuklar, aileler ve öğretmenleri ayrımcı zihniyete karşı bilinçlendirme yönünde çalışmak.
- * Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık uygulamalarında karşılaşılan güçlükler için çözümleyici yolların aranması.

İçerik:

Grupla birlikte düşünme, deneyim paylaşımı ve çözüm arayışı yönünde katılımcı bir çalışma olarak planlanmıştır. Sosyodrama ve psikodrama teknikleriyle tarafların (aileler öğrenciler öğretmenler ve yönetim)canlandırılması. Yaşanan problemlerin oluşum ve işleyişi hakkında gözlem ve değerlendirmeler. Çözümleyici arayışların sahnelenmesi ve önerilerin oluşması. Atölye çalışmasının çıktılarını ilgili düzeylerde paylaşma.

Atölye Çalışması IV

İçerdeki Sesler (Ailelerle Çalışma)

Uzm. Psk. Çimen Güldöker
Öğr. Gör.

Farklı gelişen bireylerin aile üyeleri doğumdan itibaren aile içi ilişkiler, sosyal ilişkiler, sağlık sistemi, eğitim sistemi gibi özel yaşam ve toplumsal yaşamın birçok alanında zorluk yaşamaktadır. Farklı gelişen bireyin ruhsal ihtiyaçlarına dair bilgi edinmedeki eksiklikler ve yanlışlıklar, dışlanma/etiketlenme, hizmetlerden faydalanamama ve duygusal zorlukları taşımada desteksiz kalma ailelerin farklı gelişen çocuklarıyla ilişkilerinde zedelenmelere yol açmakta ve tükenmeye götürmektedir. Atölye kapsamında amaç, sanatın da kullanımıyla yaşantıların ifade edilmesi, zorlukların ebeveynler üzerindeki etkisinin anlaşılması ve paylaşarak kolaylaşmasına destek olmaktadır.

Atölye Çalışması V

Evrendeki Oluş ve Yok Oluş Öyküsü
(Öğrenciler için Seramik Atölyesi)

Nail Yurdusev - Psk. Umut Kaya
Seramik, Heykel
ve Plastik Sanatlar
Eğitmeni

Özgeçmişler

(alfabetik sırayla)

Çimen GÜLDÖKER

2008 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun olan Çimen Güldöker, 2017 yılında yine İstanbul Bilgi Üniversitesi Klinik Psikoloji Çift ve Aile Terapisi yüksek lisansını “Fotoğraflarla Çocuklarda Şiddet Algısı” tezi ile tamamlamıştır. 2010-2011 yılları arasında Hollanda Yüksek Eğitim Enstitüsü (NIHA), Sardes ve International Child Development Initiatives (ICDI) tarafından yürütülen Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Eğitimi’ni tamamlamış, 2012’de Avusturya Devlet Bursu ile KulturKontakt Austria bünyesindeki “Grand for Cultural Educators” programına dâhil olarak Viyana’da sanat ve eğitim çalışmaları yürütmüştür. Sanat terapileri, çift ve aile terapileri, kadın çalışmaları, toplumsal psikoloji, sivil toplum çalışmaları ve koruyucu ruh sağlığı çalışmaları ilgi alanlarıdır. 2008 yılından beri Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi ve Otistikler Derneği ekibinde yer almaktadır. 2010 yılında kuruluşunda görev aldığı ElimSende Derneği’nin genel koordinatörüdür. Mesleki pratiğinde yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve eğitim kurumlarında gençler, kadınlar ve ailelere yönelik birçok ulusal ve uluslararası projede koordinatör, uygulayıcı ve katılımcı olarak yer almıştır. Hali hazırda Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi’nde terapist olarak yer almakta, Otistikler Derneği Denetim Kurulu üyeliği, Otistikler Derneği Projeler Komitesi Liderliği ve Nevin Eracar süpervizörlüğünde – AGP Aile destek grubu yürütücülüğü yapmaktadır. Bunlara ek olarak Yeni Yüzyıl Üniversitesi’nde Aile Terapileri dersi vermektedir.

Elif N. UZER

İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji bölümünden 2013 yılında mezun olan Elif Naz Uzer, eğitim hayatı boyunca ve sonrasında Yakacık Huzurevi, Maltepe Çocuk Tutukevi, Tarlabası Toplum Merkezi, Göztepe Eğitim Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, Türkiye Toplum Gönüllüleri Vakfı ve JürgenKlinsmannAgapediaKinderZentrum Almanya’da profesyonel ve gönüllü çalışmalar sürdürmüştür. 2 yılı profesyonel olmak üzere 4 yıl boyunca tiyatro oyunculuğu ve eğitmenliği yapmıştır. 2015 yılında stajyer olarak başladığı;

- Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi’nde psikolog, staj programı koordinatörü,
- 2015 yılından bu yana gönüllüsü olduğu Otistikler Derneği’nde Gönüllü Sorumlusu,süpervizyon eşliğindeyürütülen projelerde grup lideri, Etkinlik ve Organizasyon komite sorumlusu olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Nail YURDUSEV

2003 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Tasarım bölümünü kazandı. Yüksek lisans eğitimine aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Orta Doğu Araştırmaları bölümünde halen devam etmektedir. Lisans bitirme tezini sanatın rehabilitasyondaki yeri ve uygulama alanları üzerine yapmıştır. Ceza evi süreci geçirmiş ve görme engelli gençlerle tezi için çeşitli çalışmalar içerisinde bulunmuştur. Otistikler Derneğinin daveti üzerine İsveç –Stockholm’de gerçekleşen (2008) Engelli Eğitmeni Eğitimi Projesine katılmıştır. Bu projeye bağlı olarak 2012 yılına kadar dernekle birlikte saha çalışmaları yapmış, engelli sanat atölyeleri kurmuş, entegrasyon çalışmaları yürütmüştür.2009 yılında Ekol Desen Atölyesini kurmuş aynı yıl Bandırma Kız Meslek

Lisesi Sanat Tasarım Bölümü'nde ücretli öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Eş zamanlı resim eğitmeni olarak Bandırma Halk Eğitim Merkezinde derslere girmiştir. 2012 yılında tiyatro ve drama unsurlarını da atölyeye dâhil ederek ismini Zeytin Sanat Atölyesi olarak değiştirmiştir. Drama unsurlarıyla desteklenen ve okulların müfredat kazanımlarıyla ilişkili yürüttüğü seramik-kil atölyeleri Edirne'de çalıştığı Öykü Sanat Merkezi bünyesinde devam etmektedir. 2013 yılında Adalet Bakanlığı Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Cezaevi'nde Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğüne bağlı olarak mahkûm ve tutuklulara yönelik resim ve kil atölye çalışmaları gerçekleştirmiştir. Edirne Halk Eğitim Merkezi'ne bağlı olarak Nisan 2014'ten bu yana engelli bireylerle resim ve kil ile uğraş terapileri gerçekleştirmektedir.

Nevin ERACAR

1994-2001 yılları arasında T.C. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümünde ve Özel Eğitim Bölümünde Yrd. Doç. ünvanıyla öğretim üyesi olarak çalıştı. Yüksek Lisans tezleri yönetti. 1984-1989 yıllarında Mimar Sinan Üniversitesi öğretimlik formasyon programında gelişim psikolojisi, öğrenme psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri dersleri, 2010-2019 yıllarında İstanbul Arel Üniversitesi Yüksek Lisans Programında Klinik Psikoloji, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde Psikolojide Değerler ve Psikodrama dersleri verdi. 1998 Yılında uluslararası Psikodrama terapisti ve 2001 yılında Psikodrama eğitimcisi oldu. Halen, TC. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Psikoloji Bölümü başkanıdır. Federation of European Psychodrama Training Organisation'a bağlı Dr. A.Özbek Psikodrama Enstitüsü öğretim üyesi olarak psikodrama terapistleri ve yöneticilerinin yetiştirildiği grupları yönetmektedir. İstanbul'da faaliyet gösteren Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi kurucusu ve bilimsel proje danışmanıdır. Uludağ Üniversitesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı işbirliği çerisinde Sanatla Terapi Ve Yaratıcılık Eğitim programını başlatmış ve yürütmektedir. 1994 yılında otistiklerin topluma dahil olabilmeleri amaçlı projeleri hayata geçirdiği otistikler kulübünü, 1996 da Otistikler Derneği'ni kurmuştur. Kurucu başkanı ve yönetim kurulu üyesi olduğu Otistikler Derneği çatısı altında bugün halen devam eden çok yönlü proje ve programlarda gönüllü uzman, eğitimci, proje danışmanı ve süpervizör olarak çalışmaktadır. Türk Psikologlar Derneği, İstanbul Psikodrama Derneği, International Association For Group Psychotherapy (IAGP), International Psychoanalytic Association bağlantılı İstanbul Psikanaliz Eğitim Araştırma ve Geliştirme Derneği üyesi ve psikanalitik psikoterapisttir. Aynı zamanda sosyal girişimci ağı Ashoka'nın bir üyesidir. Çocuğunuz ve Siz, Öğrenmeyi Öğrenmek, Bir Otistikle Yaşamak, Biraz Yer Açar Mısınız, Normaller İçin Kitap-Otizm, Sözden Öte, Sanatla Terapi ve Yaratıcılık kitaplarının yazarıdır.

Oğuz Burak İSMANUR

2000 yılında gönüllü olarak çalışmaya başladığı Otistikler Derneği'nin 2015'ten bu yana yönetim kurulu üyeliğini sürdürmektedir. Derneğin önemli çalışmalarından biri olan Alternatif Gelişim Programları'nın koordinatörlüğünü yürütmekte, gönüllü ekibin eğitim ve süpervizyon çalışmalarında görev almaktadır. Dernekteki diğer çalışmalarını toplumda engellilik hakkında bilinç ve duyarlılık geliştirme amaçları doğrultusunda yoğunlaştırmıştır. Mesleki olarak psikolojik danışmanlık ve klinik psikoloji arka planı bulunan Burak İsmanur, Dr. Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü'nde eğitici psikodramatist kadrosunda yer almaktadır. Profesyonel mesleki pratiğini Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde psikoterapist olarak sürdürmektedir.

Püren ŞENYUVA

2013 yılında Işık Üniversitesi psikoloji bölümünden mezun oldu. 2009-2010 yılları arasında Tarlabası Toplum Merkezi'nin anasınıfı kısmında çalıştı. 2011-2012 yılları arasında Doç. Dr Robert William Booth'un yürüttüğü "Cognitive Bias Modification of Attention is Less Effective Under Working Memory Load" başlıklı araştırmada laboratuvar asistanlığı yaptı. 2012 yılında Profesör Doktor Gülden Güvenç'in yürüttüğü "Strengthening the psychological well-being of Teke Elementary School's students and their parents" başlıklı araştırmada saha asistanı olarak çalıştı. 2011 yılında stajyer olarak başladığı Otistikler Derneği ve Aura Psikoterapi Merkezi'ndeki çalışmalarına ekip üyesi olarak devam etmektedir.

Umut KAYA

İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden 2017 de mezun oldu. Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde 8 aylık stajı ile eşzamanlı Otistikler Derneği'nde gönüllü olarak sorumluluklar aldı. "Reloaded" projesi ve Oyakamp hazırlık ekibinde çalıştı. İlişki odaklı birebir ve grup çalışmalarına öğrenerek devam ediyor.

Zeynep MAÇKALI

Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olan Zeynep Maçkallı daha sonra Okan Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'nı tamamlamıştır. Ardından Hacettepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı'nda doktora derecesini almıştır. Hâlen Arel Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Lisans eğitiminin ardından İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Sağlığı Merkezi'nde psikolog olarak çalışmaya başlamıştır. Burada yetişkin, çocuk ve ergenlere bireysel psikolojik danışmanlık vermiştir. Daha sonra çeşitli yuvalarda psikolog olarak çalışmış, gözlem-değerlendirme ve aile danışmanlığı yapmıştır. 2009 yılından beri Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde çalışmakta ayrıca Otistikler Derneği'nde çeşitli projelerde görev almaktadır. Klinik pratiğinde 10 yaş altı gelişimsel aksamaları ve davranışsal problemleri olan çocuklar ve yetişkinlerle çalışmaktadır. Klinik pratikte özellikle otistik erken belirtiler ve müdahalesi ilgi alanını oluşturmaktadır. Akademik çalışmalarına bipolar bozuklukta Bütüncül Bilişsel Model, psikolojik iyi oluş, psikolojik dayanıklılık ve yaratıcılık üzerine çalışmaya devam etmektedir.